

Zeitschrift: Bündner Schulblatt = Bollettino scolastico grigione = Fegl scolastic grischun
Herausgeber: Lehrpersonen Graubünden
Band: 76 (2014)
Heft: 4: Kompetenzorientierung

Rubrik: Pagina Rumantscha

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 15.03.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Il plan d'instrucziun 21 ed il rumantsch grischun

La posiziun dalla Conferenza generala romontscha sursilvana

Il plan d'instrucziun 21 (PI21) formulescha cumpetenzas ch'ils scolars ston contonscher. Quei fa el pli ligionts che ses antecessurs. Tgei vul quei dir pils scolars dallas scolas idiomaticas che stuessen – schœi mass tenor il sboz dil PI21 – contonscher cumpetenzas en lur idiom ed en rumantsch grischun (rg)?

DA FRANCESTG FRIBERG, PRESIDENT CGRS

Dalla radunonza extraordinaria dils 30.09.2013 ha la Conferenza generala romontscha sursilvana (CGRS) priu posiziun pertuccont il rg el PI21 e rispundi alla damonda tschentada sura. El decuors dalla stad 2013 tochen il schaner 2014 han ulteriuras 43 instituziuns sursilvanas ed engiadinesas (vischnaucas politicas, organisaziuns culturalas, partidas politicas e scolas) intervegniu detschartamein tier la Regenza grischuna e tier il DECA, comunicond lur malcontentientscha davart ils cuntegns dil sboz dil PI21 quei che pertucca las finamiras exageradas da rg, e/ni mussond vi silla situaziun inacceptabla davart ils mieds d'instrucziun idiomatics. Ei suonda la posiziun dalla CGRS pertuccont il PI21 levamein scursanida. La consulta-zion pil sboz da tal ei stada terminada cun la fin d'october 2013. Il PI21 havess da vegnir deliberaus igl october 2014.

1. Confruntaziun cun dus lungatgs secrets

Il PI21 pretenda dils scolars che vegnan alfabetisai egl idiom era cumpetenzas dil rg, quei naven dalla scoletta tochen la novavla classa. Entochen la fin dalla scola populara stuessen ils scolars saver leger e capir il rg aschi bein sco lur idiom. En connex cun texts da diever vegn schizun dau la gronda peisa al rg. Contonscher las cumpetenzas en rg numnadas el PI21 vul dir confruntar ils scolars dallas scolas idiomaticas permanentamein e parallelmein cun dus systems secrets: igl idiom ed il rg. Quei cunterfa a tut las reglas dalla didactica da lungatgs.

2. Clausuras ed examens egl idiom ed en rg

Il PI21 formulescha cumpetenzas che ston vegnir contonschidas e sedistingua cheutras dil plan d'instrucziun vegl: Quei muntass che scolars da scolas idiomaticas savessen vegnir examinai en rg ed egl idiom. Quei fuss surdumandau ils scolars e fagess encunter all'autonomia da vischnaucas els loghens nua ch'igl idiom ei lungatg uffical e d'instrucziun.

3. Negligientscha dils idioms

Fertn ch'il PI21 dat gronda peisa al rg vegnan las enconuschientschas dalla grammatica egl agen idiom limitadas a formulaziuns sco: ils scolars e las scolaras san ch'ei dat..., san identificar..., san differenziar.... Quei vul dir ch'ils scolars duein p.ex. saver identificar ils temps grammaticals ed applicar quella savida en tut ils idioms ed en rg. Ei vegn denton buca pretendiu ch'els sappien era duvrar endretg ils temps en lur idiom.

4. Mieds d'instrucziun en rg per scolas idiomaticas

El PI21 vegn definiu tgei funcziun ch'ils idioms ed il rg duessen ver el futur ellas scolas romontschas. Quellas differentas funcziuns dad idiom e rg ein aunc mai stadas in tema ella publicitad! Citat p. 14 ord Fachbereichslehrplan/Sprachen Kanton Graubünden/Strukturelle und inhaltliche Hinweise: «(...) (z.B. *Sachtexte eher für Rg, literarische Texte eher für Idiom*).(...)» En scola vegn p.ex. luvrau els roms reals cun texts da diever (Sachtexte).

El ciclus 2 dil PI21 (3. tochen 6. classa) vegn formulau p.ex. la suandonta finamira: Citat: «*Las scolaras ed ils scolars ... chapeschan texts da diever en rg adattads a lur vegliadetgna (p. ex. meds dad uman ed ambient,...)*. Ils scolars stuessen capir «meds dad uman ed ambient» per rg. Cun quei vegness schaffiu la basa per introducir ils mieds d'instrucziun da carstgaun ed ambient per rg ellas scolas idiomaticas. Ils roms da carstgaun ed ambient astgan buca vegnir surduvrai per far emprender ils scolars il rg. Gest era en quels roms emprendan ils scolars igl idiom.

5. Rg en scoletta / 6. Capir il rg plidau

Tenor il PI21 vegnessen gia ils scolarets da scoletta confruntai cul rg. Els stuessen era emprender da capir il rg plidau. Ella discussiun publica ei quei aunc mai stau in tema! Era il Model da coesistenza ed il Concept Haltiner (CH) tschontschan buca da rg en scoletta ed il rg vegn definiu sulettamein sco lungatg secret.

6. Ignorau la basa legala ed il Model da coesistenza

Tenor art. 3 dalla constituziun cantunala ed art. 18 dalla lescha da lungatgs cantunala decidan las vischnaucas davart lur lungatg da scola. Cun pretender cumpetenzas en rg da scolars che vegnan alfabetisai egl idiom, vegn cunterfatg a quella basa legala. Plinavon cunterfa il PI21 era al Model da coesistenza respectiv al CH ch'ei ina part dil Model da coesistenza. Sebasond sil CH tschontscha quei model aschibein sin scalem primar sco sin scalem superiu dad ina confruntaziun precauta cul rg cussegliand dad applicar ina schelta da singuls texts adattai alla vegliadetgna.

Diese Pagina Rumantscha steht unter der Verantwortung der Conferenza Generala Romontscha Sursilvana (CGRS) und muss nicht die Meinung der Redaktion wiedergeben.

Pretensiuns dalla CGRS

1. Il PI21 pertuccont il rom romontsch duei vegnir repassaus aschia ch'el riguarda la situaziun legala, politica e sociolinguistica.
2. Il PI21 duei tener quen dallas suandontas pretensiuns che serefereschan allas ponderaziuns numnadas sura.
 - 2.1. Ils scolars dallas scolas idiomaticas duein emprender en emprema lingia lur idiom. La confruntaziun cul rg duei esser mo fetg precauta en fuorma da singuls texts adattai alla vegliadetgna ella sparta «Leger», quei conform al CH.
 - 2.2. Naven dalla scoletta tochen la 3. classa duein ils affons vegnir confruntai mo cugl idiom.
 - 2.3. Las scolaras ed ils scolars dallas scolas idiomaticas duein buca stuer far clausuras ed examens d'admissiun per rg.
 - 2.4. Il rg ei definius sco lungatg scret. Ils scolars duein vegnir confruntai en scola mo cun rg scret e buca plidau.
 - 2.5. Buca mo il rom romontsch ei impurtonts per il svilup dil lungatg mobein tut ils roms. Perquei duein ils affons vegnir confruntai ella primara els auters roms mo cugl idiom (dil remintent: il cudisch da geometria per la 4. tochen 6. classa en rg ei aunc adina declaraus obligatoris per las scolas idiomaticas!).
- 2.6. Ils scolars duein emprender dad applicar las reglas dalla grammatica en lur idiom.
3. Nus pretendin ils mieds da scola necessaris ord vesta romantscha per contonscher las finamiras dil

PI21, quei tenor las urgenzas che semanifesteschan el sondadi fatgs dalla Pro Idioms igl onn 2012 tier las scolas romontschas dalla Surselva. La situaziun dils mieds d'instrucziun en sursilvan ei alarmonta. Igl ei necessari dad agir immediatamein. La realisaziun da tut ils mieds d'instrucziun necessaris ei realisabla enteifer cuort temps, priu ch'ei vegni iu novas vias sco quei che la Pro Idioms muossa cul mied d'instrucziun ACCESS.

Era la Conferenza generala ladina (CGL) ha priu posiziun pertuccont il rumantsch grischun el PI21. Quella posiziun ei dianflar silla pagina www.conferenza.ch.

Silla pagina www.cgrs.ch ei l'entira posiziun dalla CGRS publicada, medemamein il CH.

